

Valtioneuvoston kanslia

Omaehtoisen ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittämistä selvittävä työryhmä

OMAEHTOISEN AMMATILLISEN AIKUISKOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN

Väliraportti

**Valtioneuvoston kanslian raportteja
2/1999**

Omaehtoisen ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittämistä selvittävä työryhmä

OMAEHTOISEN AMMATILLISEN AIKUISKOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN

Väliraportti

Julkaisupaikka/vuosi: Helsinki 1999
Edita, Mariankatu

PDF-taitto Pasi Risberg / Alda Media Oy
Kannen suunnittelu Markku Metsämäki / Alda Media Oy

Julkaisija:

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

KUVAILULEHTI

01.07.1999

Tekijät(toimielimessä: toimielimen nimi, puheenjohtaja): Omaehtoisen ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittämistä selvittävä työryhmä; pj. Matti Toiviainen	Julkaisun laji: Väliraportti
	Toimeksiantaja: Valtioneuvoston kanslia
	Toimielimen asettamispäivä: 10.3.1999

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen):
OMAEHTOISEN AMMATILLISEN AIKUISKOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN

Julkaisun osat:

Tiivistelmä:

Työryhmä katsoo, että opetusministeriön ja työministeriön yhteistyö koulutuksen tarjonnan kehittämisessä tulisi järjestää kiinteämmäksi ja yhteistyön tulisi lisääntyä erityisesti alueellisen ja alakohtaisen koulutustarpeen ennakoinnissa sekä elinikäisen oppimisen rakenteiden edistämisessä. Nykyisen järjestelmän päällekkäistä hankintaorganisaatiota työryhmä pitää epätarkoituksenmukaisena.

Omaehtoisen ammatillisen aikuiskoulutuksen toimeentuloturvajärjestelmien etuustasoja työryhmä pitää liian epäyhtenäisenä, eivätkä ne aina mahdollista työstä irtautumista. Toimeentuloturvan kehittämisen tavoitteena on mahdollistaa työn ja koulutuksen vuorottelu työuran kestäessä. Työryhmässä on tarkasteltavana useita vaihtoehtoisia tai rinnakkaisia toimeentuloturvan kehittämisvaihtoehtoja. Tällaisia ovat mm:

- työnjakomallien kehittäminen (näissä malleissa työtön palkataan tilalle työntekijän koulutuksen ajaksi)
- uuden yhtenäisen järjestelmän kehittäminen vuorotteluvapaalain pohjalta
- työhistoriaan perustuva malli, jossa toimeentuloturvan taso kytkeytyy työhistoriaan tai maksettuihin vakuutusmaksuihin (yhden esiin tuodun vaihtoehdon mukaan tämä hoidettaisiin työttömyysvakuutuksen yhteydessä)
- omiin säästöihin perustuva ns. tilimalli
- nykyjärjestelmän kehittäminen aikuisopintotuen ja koulutus- ja erorahaston maksaman ammattikoulutusrahan pohjalta.

Avainsanat:
aikuiskoulutus

Muut tiedot:

Sarjan nimi ja numero: Valtioneuvoston kanslian raportteja 2/1999		ISSN:	ISBN:
Kokonaissivumäärä: 33	Kieli: Fi	Hinta:	Luottamuksellisuus: julkinen
Jakaja: Valtioneuvoston kanslia		Kustantaja: Valtioneuvoston kanslia	

OMAEHTOISEN AMMATILLISEN AIKUISKOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN

Väliraportti

Sisällysluettelo

1.	Toimeksianto	<i>sivu</i>	3
2.	Nykytila ja viimeaikainen kehitys		5
2.1	Ammatillisen aikuiskoulutuksen tarjonta		5
2.2	Koulutusajan toimeentuloturva		7
2.3	Kokemuksia työttömien omaehtoisen ammatillisen koulutuksen toimeentuloturvasta		7
2.3.1	Pitkäaikaistyöttömän omaehtoisen koulutuksen tuki		7
2.3.2	Työttömän koulutuspäiväraha		8
2.4	Viimeaikainen kehitys		8
3.	Nykyjärjestelmän ongelmia		10
4.	Kehittämisvaihtoehtoja		12
4.1	Koulutuksen tarjontaa koskeva kehittäminen		12
4.2	Toimeentuloturvaa koskevia malleja		12
4.2.1	Esille tuotuja vaihtoehtoisia tai rinnakkaisia lähestymistapoja		12
4.2.2	Rahoitusvaihtoehtoja		14
5.	Valmistelutyön jatkotoimet		15

LIITTEET

Liite 1 Nykyisten toimeentuloturvajärjestelmien kuvaus

Liite 2 Tilastotietoja työttömien omaehtoisen koulutustuen käytöstä

1. Toimeksianto

Työikäisen väestön korkea ammattitaito ja työmarkkinakelpoisuus ovat olennainen osa työllisyysstrategiaa, yksilön työllistymisedellytysten pohja ja perusedellytys talouskasvun jatkumiselle. Samalla voidaan toteuttaa hallituksen talouspolitiikan päätavoitteena oleva työllisyysasteen nostaminen 70 prosenttiin.

Viime vuosikymmenen aikana tuotantorakenteen muutos on kiihtynyt. Työelämässä toimiminen edellyttää jatkuvaa ammattitaidon ylläpitämistä ja uudistamista. Koulutus ja työ vuorottelevat yksilön koko työuran ajan. Samalla Suomen työväestön ikärakenne on muuttumassa. Työväestöstä yhä suurempi joukko kuuluu vanhempiin ikäluokkiin ja nuorten ikäluokkien osuus on pienenemässä. Väestöstä yhä suurempi osuus on eläkkeellä ja keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä on edelleen alle 60 vuotta. Sosiaaliturvan kestävä rahoitus edellyttää, että työelämästä poistumista saadaan hillittyä ja keskimääräiset työurat pitenevät.

Suomessa ensimmäinen ns. suurista ikäluokista, 1945 syntyneet, täyttää 55 vuotta vuonna 2000. Seuraavan kymmenen vuoden aikana suuret ikäluokat ovat perinteisessä eläkkeellejäämisessä. Jotta elatussuhde ei nopeasti huononisi näiden ikäluokkien tulisi pysyä työelämässä pitempään kuin aiemmat ikäluokat. Toisaalta tuotantorakenteen muutos on nopeaa ja työvoiman vähentämis- ja uusimistarpeet on totuttu purkamaan ns. työttömyyseläkeputkeen ja muihin varhaiseläkejärjestelmiin.

Näistä lähtökohdista korostuu elinikäisen oppimisen periaate yhteiskuntapolitiikassa yhtenä keskeisenä niistä aktiivivaihtoehtoista, joita tulisi suosia. Elinikäisen oppimisen tärkeyttä onkin korostettu useissa hallituksen kannanotoissa ja myös Euroopan Unionin koulutuspolitiikassa ja työllisyysuuntaviivoissa, joiden pohjalta on laadittu Suomen työllisyyspolitiikan toimintasuunnitelma.

Ammatillinen aikuiskoulutus voi olla omaehtoista koulutusta, työnantajan järjestämää henkilöstökoulutusta tai työvoimaviranomaisen hankkimaa työvoimapolitiittista koulutusta.

Vuoden 1997 raportissa *Selvitys työttömän omaehtoisen koulutuksen tuesta ja aikuiskoulutustuesta* selvittäjät esittivät kolmivaiheista aikuiskoulutuksen kehittämistä. Kaksi ensimmäistä vaihetta ehdotettiin kohdistettavaksi työttömien omaehtoisen koulutuksen tuen parantamiseen. Kolmas vaihe käsittäisi työssäolevien aikuiskoulutustuen.

Selvityksen pohjalta vuoden 1997 talousarvioon varattiin 300 miljoonan markan 3-vuotinen siirtomääräraha *pitkäaikaistyöttömien koulutusajan toimeentulon turvaamiseen* käytettäväksi koulutukseen ajalla 1.8.1997-31.12.1999. Käyttö jäi arvioitua selvästi pienemmäksi. Määrärahaa on käyttänyt 1054 henkilöä ja kokonaisuuden arvioidaan 108 miljoonaa markkaa.

Vuoden 1998 talousarviossa varattiin *työttömien koulutuspäivärahaan* arviomäärärahaa 300 Mmk. Koulutustukea on voinut käyttää 1.8.1998 alkaen.

Valtioneuvoston kanslia asetti 10.3.1999 työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää *työssä olevien aikuisten (yli 30-vuotiaiden) omaehtoisen ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittämistä.*

Asettamispäätöksen mukaan työryhmän tehtävänä on selvittää työssä olevien aikuisten omaehtoisen ammatillisen koulutuksen kehittämistä. Selvitystä tehtäessä tulee ottaa huomioon aikaisemmin tehdyt koulutustarpeita ja -tarjontaa koskevat selvitykset. Lähivuosina tulevat uudet ikäkuokat pienenemään lukumääräisesti. Tämä tosiasia sekä kaikki muu yhteiskunnassa tapahtuva kehitys edellyttävät, että vanhempien ikäluokkien työkyvyn ja ammattitaidon ajan tasalla pitämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, mikä tulee näkyä selvityksessä.

Työryhmän tehtävänä on selvittää:

- onko olemassa oleva aikuisten omaehtoisen ammatillisen koulutuksen tarjonta riittävää ja monipuolista vastaamaan työelämän muutosten edellyttämiin ammattitaidon kehittämisvaatimuksiin. Tässä yhteydessä tuli ottaa huomioon myös uuden opetusteknologian luomat mahdollisuudet koulutustarjonnan monipuolisuuden lisäämisessä.
- onko aikuisten omaehtoisen ammatillisen koulutuksen ajalta maksettava tuki ja sen hallintojärjestelmä kykenevä vastaamaan edellä oleviin tarpeisiin. Minkälaisia kehittämismahdollisuuksia on olemassa ottaen huomioon rahoituksen rajallisuus, koulutus- ja erorahaston etuudet, vuorotteluvapaajärjestelmä ja oma vastuu sekä myös uudet tavat tukien järjestämisessä.
- muun koulutuksen suhde omaehtoiseen koulutukseen ja resurssien käytön optimointi
- selvityksessä tulee lisäksi arvioida myös sellainen koulutuskysyntä, joka mahdollisesti on jäänyt tarjontaa vaille, sekä miten tutkintojen tai niiden osien suorittaminen voidaan ottaa osaksi omaehtoista ammatillista aikuiskoulutusta ja sen tukijärjestelmiä nykyistä laajemmin tavoitteena opiskelun tehostaminen.

Työryhmän on annettava työnsä suuntalinjoista väliraportti 30.6.1999 mennessä.

Työryhmä katsoi, että vaikka sen tuli työssään ensisijaisesti selvittää omaehtoisen ammatillisen aikuiskoulutuksen koulutustarpeen, - tarjonnan ja toimeentuloturvan kysymystä, tilannetta tuli kuitenkin myös tarkastella osana koulutustarjontaa yleensä ja tarkastella asiaa pikemmin tarpeen ja kysynnän kuin nykyisen tarjonnan organisaation ja määritelmien pohjalta.

Koulutustarpeen osalta asiaa pyritään tarkastelemaan sekä tuotantorakenteen muutoksen, toimialojen että yrityksen koon näkökulmasta.

Toimeentuloturvan osalta tarkastelun pohjaksi otetaan nykyiset tukijärjestelmät ja niihin liittyvät eroavuudet ja ongelmat.

Väliraporttiin työryhmä päätti laatia selvityksen nykytilasta, ongelmista sekä eri tahoilta esiintuoduista lähestymistavoista jatkotyön pohjaksi.

2. Nykytila ja viimeaikainen kehitys

2.1 Ammatillisen aikuiskoulutuksen tarjonta

Opetusministeriö vastaa koulutuspolitiikan kokonaisuudesta ja sen osana omaehtoisen aikuiskoulutuksen tarjonnasta ja resursseista. Vuoden 1999 alusta voimassaoleva koulutuslainsäädäntö on pääsääntöisesti ikäneutraali. Yleislinjasta poikkeavat eniten tässä suhteessa ammatillista aikuiskoulutusta, lisäkoulutuksen rahoitusta ja vapaata sivistystyötä koskevat lait. Uusi koulutuslainsäädäntö lisää edelleen koulutuksen järjestäjien päätäntävaltaa ja korostaa laadun ja tulosten arviointia osana ohjauspolitiikkaa. Se edellyttää myös koulutuksen järjestäjiltä aikaisempaa vahvempaa ennakointi- ja työelämä-osaamista.

Aluehallinnon uudistaminen on tuonut sekä maakunnille että työvoima- ja elinkeinokeskuksille uuden tehtävän. Niiden tulee yhteistyössä ennakoida elinkeinopohjan ja työllisyyden kehittämiseksi tarpeellisia muutoksia alueellisessa koulutustarjonnassa.

Aikuiskoulutuksen säätely- ja ohjaus tapahtuu seuraavien sopimusten ja päätösten kautta:

- hallituksen päättämä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma (linjaukset, työnjako, volyymi).
- toiminta- ja taloussuunnitelma ja talousarvio (tarjonnan taso ja jakautuma).
- ammatillisen peruskoulutuksen, lisäkoulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen järjestämisluvut osana ammatillisen koulutuksen säätelyjärjestelmää.
- yliopistojen ja opetusministeriön tulossopimukset (yliopistojen aikuiskoulutus).
- ammattikorkeakoulujen ja opetusministeriön tulossopimukset (ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutus).
- lääninhallitusten ja opetusministeriön tulossopimukset (lisäkoulutuksen hankinta-toiminta).
- vapaan sivistystyön tarjontaa, suoritteita ja yksikköhintoja koskevat päätökset osana valtionosuusjärjestelmää.
- työhallinto ostaa asiakkailleen työvoimakoulutuksena järjestettävää ammatillista aikuiskoulutusta.

Aikuisten sivistys- ja osaamistarpeisiin vastaavaa koulutusta järjestetään noin 1000 julkisen valvonnan alaisessa oppilaitoksessa ja korkeakoulussa: yliopistot, ammattikorkeakoulut, ammatilliset oppilaitokset, ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset ja valtakunnalliset erikoisoppilaitokset, ammatilliset erikoisoppilaitokset, aikuislukiot ja vapaan sivistystyön oppilaitokset (kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset, kesäyliopistot). Tarjonnan määrä on vuositasolla yli 10 miljoonaa opetustuntia ja erityyppisiin opintoihin osallistuu noin miljoona opiskelijaa eli joka toinen työikäinen.

Tarjonnan rakenne on seuraava: perustutkinto-opetusta kaikilla tasoilla (noin viidenes tutkintoon johtavan koulutuksen tarjonnasta), tutkintoon kuuluvien opintojen avointa tarjontaa (esim. avoin yliopisto-opetus, avoin ammattikorkeakouluopetus,

etälukio-opinnot), näyttötutkintoihin valmentavaa koulutusta (ammatti- ja erikoisammattitutkinnot, kielitutkinnot), oppisopimuskoulutuksena toteutettavaa koulutusta, ammattitaitoa uusintavaa, laajentavaa tai syventävää lisä- ja täydennyskoulutusta (mm. ammatilliset erikoistumisopinnot yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa), kansalais- ja työelämätaitoihin valmentavia yhteiskunnallisia opintoja sekä harrastusopintoja.

Opetusministeriön suora budjettirahoitus aikuiskoulutuksen menoihin on vuoden 1999 talousarviossa opintotuki mukaanlukien noin 3,2 miljardia markkaa. Suurimmat kohteet ovat lääninhallitusten hankkima ammatillinen lisäkoulutus, ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutus sekä kansalais- ja työväenopistojen menot. Huomionarvoista on, että julkisen rahoituksen lisäksi opiskelijoiden tai työnantajien maksut muodostavat merkittävän osan rahoitusta. Yliopistojen järjestämä täydennyskoulutus on maksullista palvelutoimintaa ja erityisesti pitkäkestoisten PD- ja muiden ohjelmien maksut ovat korkeita.

Ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten ja valtakunnallisten erityisoppilaitosten rahoitus pohja poikkeaa muista järjestäjäryhmistä. Ne saavat resursseistaan vain noin 10 % suorana rahoituksena valtion budjetin kautta. Pääosa ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten resursseista muodostuu lääninhallitusten hankkimasta ammatillisesta lisäkoulutuksesta ja työvoima- ja elinkeinokeskusten hankkimasta työvoimakoulutuksesta sekä kasvava osa myös työpaikkojen suoraan hankkimasta koulutuksesta.

Työelämän muutos, kvalifikaatiovaatimusten kohoaminen, väestön ikääntyminen ja ikäryhmien väliset koulutustasoerot samoin kuin pyrkimys työllisyysasteen nostamiseen ja eläkkeellesiirtymisiän myöhentämiseen korostavat aikuiskoulutuksen asemaa jatkossakin. Hallitus päättää kuluvan vuoden lopulla koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman vuosille 1999-2004. Suunnitelman linjauksilla tulisi konkretisoida elinikäisen oppimisen ajattelulle rakentuvaa koulutuspolitiikkaa, turvata riittävä ja tarkoituksenmukainen aikuiskoulutuksen tarjonta ja järjestämisedellytykset.

Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategiaohjelma vuosille 2000-2004 sisältää merkittäviä ehdotuksia tietotekniikan hyödyntämiseksi nykyistä laajemmin myös aikuiskoulutuksen toteutuksessa. Ohjelman jatkovalmistelu tapahtuu neljässä osaprojektissa kuluvan vuoden aikana.

2.2 Koulutusajan toimeentuloturva

Aikuisten koulutusajan toimeentuloturvajärjestelmiä on useita. Järjestelmiä on luotu eri aikoina osittain eri tarpeista ja eri tavoitteita varten. Siten nykyistä toimeentuloturvaa leimaa monimuotoisuus ja hajanaisuus, joka myös merkitsee vaikeaselkoisuutta. Karkeasti jaotellen erilaiset tukimuodot voidaan jakaa seuraavasti:

a) opiskeluaikaisen toimeentulon tukimalleihin pohjautuvat tuet

Tähän kuuluu aikuisopiskelijoiden kohdalla oikeus *opintovapaaseen ja aikuisopintotukeen* (= *aikuisopintorahaan ja opintolainan valtiontakaukseen*).

b) työnjakomalleihin pohjautuvat tuet

Tähän kuuluvat *vuorottelukorvaus ja osa-aikalisä sekä koulutus- ja erorahaston osittainen ammattikoulutusraha*.

c) työllisyystavoitteita ja työelämän muutoksia tukemaan luodut tuet

Tähän kuuluvat *koulutus- ja erorahaston ammattikoulutusraha ja aikuiskoulutuslisä, työvoimakoulutuksen koulutustuki ja työmarkkinatuki, ylläpitokorvaukset ja majoitustuot* sekä *työttömän omaehtoisen ammatillisen opiskelun tueksi maksettava koulutuspäiväraha*.

d) muut tukimuodot

Muita aikuisopiskelun tukimuotoja ovat vielä *maatalousyrittäjien opintoraha ja oppisopimuskoulutuksen tuki sekä koulutus- ja erorahaston ammatitutkintostipendi*. Lisäksi *amatillisenä kuntoutuksena* voidaan maksaa koulutusajan toimeentuloturvaa ja koulutuskustannuksia useassa eri järjestelmässä, erityisesti työeläkejärjestelmästä, kansaneläkejärjestelmästä, Kelan kuntoutusjärjestelmästä ja pakollisesta liikenne- ja tapaturmavakuutuksesta.

Nykyisten järjestelmien sisältö, etuudet ja koulutusta koskevat edellytykset on kuvattu liitteessä 1.

2.3 Kokemuksia työttömien omaehtoisen ammatillisen koulutuksen toimeentulurvasta

2.3.1 Pitkäaikaistyöttömän omaehtoisen koulutuksen tuki

Pitkäaikaistyöttömälle avattiin mahdollisuus osallistua omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen työttömyysturvan tai työmarkkinatuen tasoisella tuella syksyllä 1997. Ohjelman tavoitteena oli antaa pitkään työelämässä olleille mahdollisuus saada parem-

paa turvaa aikuisopiskeluun ja siten mahdollistaa opiskeluun lähteminen työttömyyspäivärahan tai työmarkkinatuen saamisen vaihtoehtona.

Pitkäaikaistyöttömien erillisohjelma koski ajanjaksoa 1.8.1997-31.7.1998. Tukea voitiin maksaa enintään kaksi vuotta, kuitenkin enintään 31.12.1999 saakka, jos opiskelu oli alkanut ohjelman voimassaoloaikana.

Aloittaneiden määrä jäi selvästi arvioitua pienemmäksi. Koulutuksen aloitti kaikkiaan 1054 henkilöä. Määrärahoista tukipäätöksissä sitoutui yhteensä noin 108 miljoonaa markkaa. Pääosin valittu koulutus oli kohtuullisen pitkäkestoista.

2.3.2 Työttömän koulutuspäiväraha.

Työttömänä omaehtoiseen koulutukseen lähtevälle on myönnetty koulutuspäivärahaa 1.8.1998 alkaen. Tuen käyttöä seuraamaan on asetettu seurantaryhmä, joka jätti väliraportin 22.6.1999 (<http://www.minedu.fi/julkaisut.html>).

Väliraportin mukaan mahdollisuutta ovat hyödyntäneet myös vähän koulutetut sekä pitkään työttömänä olleet. Vaikka mahdollisuutta omaehtoiseen opiskeluun arvostetaan, hakemista pidetään liian monimutkaisena. Aloittaneiden määrä jäi selvästi arvioitua pienemmäksi. Ajanjaksona 1.8.-31.12.1998 koulutuksen aloitti kaikkiaan 1056 henkilöä.

2.4 Viimeaikainen kehitys

Työnjakomalleihin liittyvät järjestelmät on toteutettu työllisyyden tukemiseksi vaikeassa työttömyystilanteessa. Siten näissä järjestelmissä olennaista on, että tilalle palkataan aina työtön. Vuorotteluvapaata koskeva laki on voimassa 31.12.2001 saakka. Osa-aikaisää koskeva laki toteutettiin ensin kokeiluna ja vakinaistettiin vuoden 1997 alusta. Omaehtoista aikuisopintotukea varten vuosina 1987-90 luotua aikuisopintotukea on rajoitettu ja sen tasoa on alennettu useammassa vaiheessa vuoden 1992 jälkeen.

Koulutus- ja erorahaston etuudet ovat vuorotteluvapaalla koulutuksen osallistuvalla maksettavaa osittaista ammattikoulutusrahaa lukuunottamatta voimassa määräaikaaisesti 31.7.2000 asti.

Aikuisopintotukeen liittyvä tuen tason aleneminen sekä työmarkkinoiden ulkopuolella olevien siirtäminen yleisen opintotuen piiriin, ovat vähentäneet koulutukseen osallistujien määrä merkittävästi. Merkittävimmin tuen aleneminen näyttää vaikuttaneen yli 40-vuotiaiden koulutushalukkuuteen, joiden joukossa opintotuen saajia on enää noin kolmannes siitä mitä vuosina 1992-93. Vuonna 1997-98 yli 30-vuotiaita opintotuen saajia oli yhteensä vajaa 30 000, joista aikuisopintorahaa sai vajaa viidennes, kun aikuisopintorahaa saavien lukumäärä suurimmillaan vuosina 1992-93 oli noin 30 000. Tällöin aikuisopintotukea käyttivät myös työttömät.

Vuoden 1997 alusta opetusministeriön toimialan ammatillisen lisäkoulutuksen hankinta koottiin yhdeksi kokonaisuudeksi valtion talousarviossa. Samasta ajankohdasta voimaantulleen lisäkoulutuksen rahoituslain mukaan hankinta annettiin lääninhallitusten sivistysosastojen tehtäväksi. Samoin vuoden 1997 alusta toimintansa aloittaneiden työvoima- ja elinkeinokeskusten tehtäväksi siirtyi työministeriön pääluokkaan kuuluvan työvoimapoliittisen koulutuksen hankinta sekä kauppa- ja teollisuusministeriön yrityskoulutuksen ja maa- ja metsätalousministeriön maatalous-yrittäjien koulutuksen hankinta.

Lääninen hankkiman lisäkoulutuksen tavoitteeksi on asetettu, että vähintään 50 % hankitusta koulutuksesta on tutkintoihin valmentavaa tai niiden osina toteutettavaa koulutusta. Vuoden 1998 alusta hankintatoiminna ala on laajennettu koskemaan myös yliopistoja ja ammattikorkeakouluja. Kun talousarviossa vuonna 1997 hankintatoimintaan osoitettiin 1 072 Mmk, on vuoden 1999 talousarviossa varattu noin 666 Mmk. Opiskelijapaikkoina kehitys on merkinnyt laskennallisen määrän laskua 39 000 vuosipaikasta noin 20 000 vuosipaikkaan.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 1997 henkilöstökoulutuksessa oli 744 000 palkansaajaa, mikä oli 42 % kaikista palkansaajista. Henkilöstökoulutukseen osallistuivat eniten korkea-asteen tutkinnon suorittaneet ylemmät toimihenkilöt. Henkilöstökoulutuksen keskimääräinen kesto oli 5 päivää vuoden aikana. Teollisuus käytti samana vuonna henkilöstökoulutukseen 2,3 mrd.mk. ja työvoimapoliittiseen koulutukseen käytettiin 1,1 mrd.mk. Vuonna 1998 työvoimapoliittisen aikuiskoulutuksen aloitti 111 000 opiskelijaa, mikä oli 17 % edellisvuotta vähemmän. Hakemuksista 49 % johti koulutuksen alkamiseen. Vuonna 1999 työvoimapoliittiseen aikuiskoulutukseen on varattu noin 940 Mmk.

Päätoimisten, erilaisia toimeentulon tukijärjestelmiä edellyttävien opintojen lisäksi työn ohessa tapahtuva opiskelu samoin kuin erilaiset työssäoppimisen muodot ovat laajentuneet viime vuosina aikuisten kouluttautumismuotona. Koulutuksen järjestäjät ovat reagoineet tähän kehitykseen lisäämällä työn ohessa tapahtuvaan opiskeluun soveltuvaa sekä tietotekniikkaa hyödyntävää koulutustrajontaa.

3 Nykyjärjestelmän ongelmia

Nopea koulutustarjonnan kasvattaminen 1990-luvun alkupuolella ei välttämättä tavoittanut koulutuksen tarpeessa olevia. Nyt määrärahojen leikkaukset ovat supistamassa tarjontaa enemmän hallinnollisiin toimiin kuin kysynnän muutoksiin perustuen. Aluehallinnon kehittäminen ja yhteistyö työvoima- ja opetushallinnon kesken voi edesauttaa koulutustarjonnan suuntaamista tukemaan sekä työllisyyden edistämistä että alueiden elinkeinopohjan vahvistamista.

Toimeentuloturvajärjestelmän osat on luotu erillistarpeita varten, jolloin niiden keskinäinen suhde saantiedellytysten, hyväksyttävän koulutuksen ja etuustason osalta on epäyhtenäinen ja osittain jopa epäjohdonmukainen. Järjestelmän eri osia hallinnoivat eri instanssit. Näin järjestelmä ei ehkä käytä resursseja optimaalisesti ja toisaalta sen nopea reagointikyky uusiin tarpeisiin on puutteellinen. Yksilön kannalta järjestelmän hallitseminen on vaikeaa, mikä haittaa koulutukseen hakeutumista sekä aiheuttaa suurta neuvonnan tarvetta.

Koulutuksen tarjontaan liittyvät ongelmat

- Tarjonta reagoi hitaasti työelämän muutosten aiheuttamiin koulutustarpeisiin. Viimeisten parin vuoden aikana on usealla nopeasti kasvavalla ja uudella alalla ilmennyt pulaa osaajista, joille ei ole tarjota riittävästi koulutusta
- Ammatillisen lisäkoulutuksen pedagogiikan arvioinnin (OPM 10/1998) mukaan laatupulmia on erityisesti henkilökohtaisten opetussuunnitelmien laadinnassa, työelämlähtöisyydessä ja opetusmenetelmissä, joskin opiskelijat olivat saamaansa koulutukseen varsin tyytyväisiä.
- Erityisesti ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten ja valtakunnallisten erityisoppilaitosten rahoitusjärjestelmät ja niiltä hankittavan koulutuksen hintapolitiikka eivät anna riittäviä edellytyksiä 'tuotekehitykselle' ja panostuksille opetushenkilökunnan osaamiseen .
- Ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitustasossa on tapahtunut nopeita heilahteluja. Määrärahasiirtojen ja -leikkausten seurauksena lisäkoulutuksen hankintaraha valtion talousarviossa on pudonnut vuoden 1997 tasosta vuoteen 1999 noin 40 prosentilla. Huomionarvoista on, että lisäkoulutuksen hankintajärjestelmä on myös ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmentavan koulutuksen rahoitusjärjestelmä.
- Perinteinen jako henkilöstökoulutukseen, työvoimakoulutukseen ja omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen on liian karkea.

- Koulutusta ei riittävästi ole eriytetty opiskelukyvyn mukaan. Erityisesti keski-ikä yllittäneille, joilla on puutteellinen 'koulussakäyntitottumus' tulisi tarjota räätälöityä opetusta.
- Aikuiskoulutuksen erilliset hankintajärjestelmät (ammatillinen lisäkoulutus ja työvoimapolitiittinen koulutus) aiheuttavat sekavuutta ja päällekkäistä työtä.

Toimeentuloturvaetuuksiin liittyvät ongelmat

- Opiskelua tukevien toimeentuloturvajärjestelmien etuustaso on liian epäyhtenäinen eikä aina mahdollista työstä irtautumista.

Käyttöön liittyviä muita ongelmia

- Järjestelmät eivät nykyisellään riittävästi tue elinikäisen oppimisen periaatetta, koska ne eivät kannusta omaehtoiseen ammatilliseen opiskeluun.
- Muu kuin perustutkintoon tähtäävä opetus on yhä enemmän maksullista. Korkeat maksut heikentävät mahdollisuutta omaehtoiseen koulutukseen ja suosivat henkilöstökoulutusta tai työvoimakoulutuksena järjestettävää koulutusta.
- Hyväksyttävän koulutuksen määritelmät vaihtelevat ja osittain ammatillinen koulutus tulkitaan ahtaasti.

4. Kehittämismallit

4.1 Koulutuksen tarjontaa koskeva kehittäminen

Nykyisen järjestelmän rinnakkaisia hankintaorganisaatiota työryhmä pitää epätarkoituksenmukaisena ja katsoo että järjestelmää on tältä osin kehitettävä. Lisäksi työryhmä katsoo, että opetusministeriön ja työministeriön yhteistyö tulisi järjestää kiinteämmäksi ja lisääntyä erityisesti alueellisen ja alakohtaisen koulutustarpeen ennakoinnissa sekä elinikäisen oppimisen rakenteiden edistämisessä.

Ammatilliseen lisäkoulutukseen tarkoitetut määrärahat tulisi ohjata varmistamaan erityisesti aikuiskoulutukseen erikoistuneiden oppilaitosten ja yksiköiden edellytyksiä ylläpitää alakohtaisesti ja alueellisesti tarpeellista, ajanmukaista ja monipuolista koulutustarjontaa.

4.2 Toimeentuloturvan koskevia malleja

Aikuiskoulutuksen toimeentuloturvan kehittämisen tavoitteena on mahdollistaa työn ja koulutuksen vuorottelu työuran kestäessä. Toimeentuloturvan suunnitelmissa lähtökohtana tulisi olla työn ja työn ulkopuolella tapahtuvan opiskelun parempi niveltäminen toisiinsa. Tärkeää on myös, että toimeentuloturvajärjestelmät muodostavat keskenään loogisen kokonaisuuden sekä toimeentuloturvan tasojen että koulutusta koskevien vaatimusten suhteen. Lisäksi opiskeluajan ja ns. passiviturvan välisten ohjausvaikutusten tulisi olla oikeansuuntaiset ja riittävät.

4.2.1 Esille tuotuja vaihtoehtoisia tai rinnakkaisia lähestymistapoja

a) Työnjakomallien kehittämien

Nykyisen mallin kehittäminen

Työnjakomalleja, joihin liittyy työnantajan velvollisuus palkata työtön tilalle työntekijän koulutuksen ajaksi, voitaisiin kehittää nykyistä enemmän ammatillista koulutusta tukeviksi.

Mallin etuina on että se samalla toteuttaa työvoimapolitiittista tavoitteita. mutta sen edellyttämät järjestelyt voivat olla työnantajalle vaikeita erityisesti pk-sektorilla.

Vuorotteluvapaalain pohjalta kehitettävä yhtenäinen tukijärjestelmä

Yksi vaihtoehto on kehittää vuorotteluvapaalain pohjalta uusi yhtenäinen järjestelmä, joka kattaa nykyisen aikuisopintotuen ja Koulutus- ja erorahaston etuuksien kohde-ryhmän. Koulutustuki voidaan porrastaa sen mukaan onko kyseessä yleissivistävä vai ammatillinen opiskelu. Tuki muodostuisi kansaneläkelaitoksen maksamasta perusosasta ja työttömyysvakuutusrahaston maksamasta ansio-osasta. Koulutukseen hakeutuminen perustuisi vuorotteluvapaan tyyppiseen sopimiseen, jossa

työmarkkinoiden ulkopuolella olevat, muutoin ehdot täyttävät aikuiset olisivat oikeutettuja alimpaan korvaustasoon.

b) Vakuutusperiaatteeseen ja ansaittuun oikeuteen pohjautuvat mallit

Työhistoriaan pohjautuva malli

Mallissa aikuisopiskelun toimeentuloturvan taso kytkeytyy työhistoriaan ja/tai maksetuihin vakuutusmaksuihin.

Koulutusvakuutuksen selvittäjät (VNK julkaisusarja 1997/1) ehdottivat, että työstä opintovapaalle siirtyville tai muuten päätoimisesti koulutuksen aloittaville taattaisiin nykyistä kattavampi ansioon suhteutettu tuki (ns. aikuiskoulutustuki). Tukeen olisi oikeutettu henkilö, joka on viimeisen 12 vuoden aikana toiminut vähintään 8 vuotta palkkatyössä tai itsenäisenä yrittäjänä. Tuki muodostuisi perusosasta ja ansio-osasta. Perusosa olisi normaalin opintorahan suuruinen ja ansio-osa 30% opintoja edeltäneestä tulotasosta, tietyn taitteen ylittävältä osalta kuitenkin 15%. Tukea maksettaisiin enintään kahden lukuvuoden tai 24 kuukauden ajalta.

Yksi esille tuotu vaihtoehto on työhistoriaan pohjautuvan mallin hoitaminen työttömyysturvavakuutuksen osana. Peruste koulutuksen rahoittamiseen työttömyysturvan kautta olisi, että työuransa aikana koulutukseen menevä todennäköisesti käyttäisi työttömyysturvaa vähemmän ja/tai lyhyemmän aikaa pienemmän työttömyysriskinsa ja paremman työllistyvyytensä johdosta.

Omiin säästöihin pohjautuva ns. tilimalli

Mallissa osa toimeentuloturvasta perustuisi henkilön omalle tilille keräämään säästöön. Tilimallit voivat periaatteessa olla pakollisia tai vapaaehtoisia. Malleja on perusteltu sillä, että omien rahojen käyttö ohjaisi vastuullisempiin valintoihin kuin tulonsiirtojen tai vakuutuskorvausten käyttö.

Mallin ongelmana on sen vaatima pitkä säästämis- ja voimaantulovaihe. Näin ollen tämä malli voisi toimia käytännössä lähinnän työmarkkinoille tulevien kohdalla mutta ei enää jo ikääntyvien ja suurten ikäluokkien kohdalla.

c) Koulutusajan toimeentuloturvan vähimmäistaso eräissä tilanteissa

Opintotuen työttömyysturvaa ja työmarkkinatukea alhaisempi taso vaikeuttaa koulutukseen lähtemistä erityisesti silloin, kun henkilöllä on niin lyhyt tai rikkonainen työhistoria ettei hän olisi oikeutettu muuhun kuin opintotukeen. Esimerkiksi työmarkkinatuen tasoinen kokonaistuki tekisi opiskelusta taloudellisesti kilpailukukyisen vaihtoehdon.

d) Nykyjärjestelmien kehittäminen

Aikuisopintotuki ja koulutus- ja erorahaston ammattikoulutusraha muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden omaehtoisen ammatillisen koulutuksen toimeentuloturvan rahoituksessa.

Aikuisopintorahan ja ammattikoulutusrahan saantiehtoja voitaisiin yhdenmukaistaa, hallintoa yksinkertaistaa ja muutoksenhakujärjestelmää yhdenmukaistaa.

e) Toimeentuloturvan parannusten kohdistaminen irtisanomisuhan alaisiin

Tilanteissa, joissa yrityksillä on henkilöstön vähentämistarvetta, irtisanominen on usein pyritty toteuttamaan varhaiseläkejärjestelyin tai ns. työttömyyseläkeputken avulla. Työurien pidentämiseksi tulisi painopistettä kyetä siirtämään näistä ns. passiivijärjestelyistä, mitkä merkitsevät pysyvää vetäytymistä työmarkkinoilta, sellaisten toimintatapojen käyttöön, jotka edistävät työssä pysymistä ja työmarkkinoille paluuta.

Yksi esillä ollut kehittämislinja on parantaa koulutusajan toimeentuloturvaa ensisijaisesti juuri irtisanomasiuhan alaisiin.

Nykyisin koulutuksen julkinen tuki on periaatteessa saatavissa vain kun koulutus järjestetään työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena tai yhteishankintakoulutuksena.

4.2.2 Rahoitusvaihtoehtoista

Vakuutusperiaatteen lähtökohtana on riskin toteutumisen sattumanvaraisuus, minkä takia riskin vakuuttaminen on sitä vähemmän perusteltua mitä enemmän henkilö itse voi vaikuttaa sen toteutumiseen.

Tulonsiirtojen perustana on yleensä yhteiskunnallisen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoite.

Koska elinikäisen oppimisen periaate laajasti toteutettuna sisältää kaikkia edellä todettuja piirteitä ja tavoitteita rahoitusperiaatteen valinta on vaikea.

Lähtökohtana on ettei toimeentuloturvaan tai koulutuksen järjestämiseen olisi käytävissä lisärahoitusta. Myöskään vakuutusmaksujen tai veroluonteisten maksujen korottaminen ei näytä mahdolliselta. Tämän johdosta ratkaisuihin tulisi pyrkiä nykyisten varojen uudelleenkohdentamiseen siten että kokonaisuudesta muodostuu nykyistä toimivampi ja työllisyyttä ja elinikäistä oppimista paremmin edistävä.

Koulutusajan toimeentuloturvaa hallinnoidaan nykyisin useassa eri järjestelmässä. Tavoitteena tulisi olla malli, jossa etuuden perusteena olevat edellytykset voitaisiin nykyistä laajemmin ratkaista ja tarkistaa samassa organisaatiossa.

5. Valmistelutyön jatkotoimet

Omaehtoinen aikuiskoulutus muodostaa yhdessä työvoimapolitiittisen koulutuksen ja henkilöstökoulutuksen kanssa kokonaisuuden, jonka tehtävänä on vastata työelämän ja yhteiskunnan muutoksesta ja työttömyydestä aiheutuviin sekä muihin aikuisväestön osaamis- ja sivistystarpeisiin. Koulutusmuotojen väliset rajat ovat madaltuneet ja hämärtyneet. Yhä suurempi osa aikuiskoulutusta on myös eriasteisia yhdistelmiä edellä mainituista. Työryhmä tulee loppuraportissa tarkentamaan aikuiskoulutuksen muotojen määrittelyä.

Työn tässä vaiheessa työryhmässä ei ole muodostunut yhtenäistä käsitystä siitä, miten toimeentuloturvaa tulisi uudistaa.

Työryhmä katsoo, että kehittämistyössä otetaan huomioon seuraavia näkökohtia:

- järjestelmää tulee pitkäjänteisesti uudistaa siten että se tukee elinikäisen oppimisen tavoitetta.
- tällä hetkellä työllistymisen mahdollisena esteenä oleva ikääntyvien koulutustason nostaminen edellyttää omaa erillistä toimintaohjelmaa.
- toimeentuloturvajärjestelmiä tulee selkeyttää ja niiden etuuksien tulee olla keskenään johdonmukaisia siten, että ne kannustavat myös omaehtoiseen opiskeluun .
- Järjestelmiä kehitettäessä voidaan lisäksi ottaa huomioon se, onko myös yhteiskunnalla intressi osallistua kustannuksiin esimerkiksi siksi että se edistää työttömän työllistymistä tai torjuu avointa työttömyyttä.

LIITE 1

Toimeentuloturvajärjestelmät**1 Aikuisopintotuki****1.1 Opintovapaa-oikeus**

Työelämässä toimivan väestön koulutus- ja opiskelumahdollisuuksien parantamiseksi on luotu lakisääteinen *opintovapaa-järjestelmä*. Opintovapaa-oikeudet koskevat työntekijöitä, virkamiehiä ja viranhaltijoita. Opiskelun ei tarvitse liittyä työnantajan toimintaan, vaan työntekijä voi valita opintojensa kohteen. Opintovapaa on palkatonta, ellei siitä ole erikseen työnantajan kanssa sovittu. Opintovapaan aikaisia tukia ovat opintotuki tai aikuisopintoraha.

Opintovapaalta paluuta entisiin tai niihin rinnastettaviin tehtäviin ei ole turvattu erityisellä irtisanomissuojalla. Opintovapaan ajalta ei pääsääntöisesti kerry työsuhteen perusteella määräytyviä etuuksia. Vuosilomaa kertyy 30 päivää lomanmääräytymisvuotta kohden, jos työntekijä palaa opintovapaan päättymisen jälkeen takaisin työhön. Työ- ja virkaehtosopimuksissa on saatettu sopia joidenkin etujen kattumisesta myös opintovapaan aikana.

Opintovapaalain mukaan työntekijä, jonka päätoiminen palvelussuhde saman työnantajan palveluksessa on kestänyt yhdessä tai useammassa jaksossa yhteensä vuoden, on oikeus opintovapaaseen.

Opintovapaata voi saada enintään kaksi vuotta viiden vuoden aikana. Vapaan voi käyttää yhdessä tai useammassa jaksossa. Jos työsuhte on vastaavasti kestänyt vähintään kolme kuukautta, opintovapaan pituus on enintään viisi päivää.

Opintovapaan voi myös keskeyttää tietyin edellytyksin. Jos opintovapaa on myönnetty pidemmäksi kuin 50 työpäivän ajaksi, työntekijällä on oikeus keskeyttää opintovapaa ja palata työhön. Tällaisesta keskeytyshalusta on kuitenkin ilmoitettava työnantajalle vähintään neljä viikkoa ennen työhön paluuta. Kuitenkin, jos työnantaja on palkannut sijaisen opintovapaan ajaksi, ei työnantajalla ole velvollisuutta ottaa takaisin työhön opintovapaalla olevaa aikana, jona sijaisen työsopimus on pidettävä voimassa lakien tai työehtosopimusten perusteella. Yli viideksi päiväksi myönnetyn opintovapaan työntekijä voi siirtää, jos siitä ei aiheudu työnantajalle tuntuvaa haittaa, ilmoittamalla siitä työnantajalle kaksi viikkoa ennen opintovapaan alkamista.

Opintovapaan hakeminen ja myöntäminen

Opintovapaata haetaan työnantajalta yli viisi päivää kestävään koulutukseen 45 päivää ennen opintojen alkamista kirjallisesti. Jos koulutus kestää enintään viisi päivää, on hakemus toimitettava työnantajalle 15 päivää ennen suunnitellun opiskelun alkamista. Vastaavasti työnantajan on ilmoitettava ratkaisunsa työntekijälle yli viisi päivää kestävä koulutuksen osalta 15 päivää ennen koulutuksen alkamista ja enintään viisi päivää kestävä koulutuksen osalta vähintään seitsemän päivää ennen koulutuksen alkamista.

Opintovapaa voidaan antaa etukäteen määrätyksi ajaksi varsin joustavasti. Opintovapaa-aika voi olla useita pidempikestoisia jaksoja, kokonaisia työpäiviä tai se voi olla osia työpäivistä. Näin voidaan toteuttaa työn ja koulutuksen vuorottelua hyvinkin joustavasti.

Jos opintovapaan käyttö haettuna aikana aiheuttaisi työnantajalle tuntuvaa haittaa, hän voi siirtää opintovapaan alkamista enintään kuudella kuukaudella tai milloin on kyse harvemmin toistuvasta koulutuksesta enintään siihen asti, kun seuraava vastaava koulutustilaisuus järjestyy. Jos työnantajan työssä on vähintään viisi henkilöä, voi hän siirtää koulutukseen pääsyä enintään kaksi kertaa peräkkäin. Opintovapaan alkamista työnantaja voi siirtää edellä kuvatulla tavalla silloin, jos työntekijän aikaisemmasta opintovapaasta on kulunut vähemmän kuin kuusi kuukautta eikä haetun opintovapaan aikana ole tarkoitus saattaa päätökseen aikaisemman opintovapaan aikana jo aloitettua opiskelua.

Jos työntekijä sairastuu opintovapaan aikana ja sairaus kestää yli seitsemän päivää, ei tämän ajan ylittävää aikaa lueta opintovapaan ajaksi, jos työntekijä sitä pyytää. Tällainen käyttämättä jäänyt opintovapaa-aika työntekijällä on oikeus käyttää myöhemmin, jos hän sitä hakee työnantajalta. Työnantajalla ei silloin ole oikeutta siirtää opintovapaata.

Opintovapaan koulutusta koskevat edellytykset

Opintovapaa koskee sellaista opiskelua, joka tapahtuu julkisen valvonnan alaisessa koulutuksessa. Opintovapaa voi koskea myös ns. ammattiyhdistyskoulutusta, jos siitä on sovittu valtakunnallisissa työ- tai virkaehtosopimuksissa. Opintovapaata voidaan myöntää myös ulkomailla tapahtuvaan koulutukseen, jos se on rinnastettavissa julkisen valvonnan alaisessa laitoksessa tapahtuvaksi.

Opintovapaalain mukaisena koulutuksena pidetään

- valtion ja kunnan järjestämää koulutusta
- valtionosuuteen oikeuttavaa tai valtion avustuksella tuettua koulutusta
- opetusministeriön erikseen hyväksymää muuta koulutusta

Koulutuksen muodolta edellytetään myös tiettyjä kriteereitä. Se voi olla

- opetuksen seuraamista
- opetussuunnitelmiin kuuluvaa käytännön harjoittelua
- valtion viranomaisen vahvistaman tutkinnon tai opinnäytteen suorittamiseen valmistautumista
- päätoimista ohjattua itseopiskelua tutkinnon tai opinnäytteen suorittamiseksi silloin, kun julkisen valvonnan alaisen oppilaitoksen opettaja ohjaa opiskelijaa ja
- koetilaisuuksiin osallistumista.

1.2 Aikuisopintotuki

Aikuisopintotuki on yleinen aikuisten ammattillisen koulutuksen tukimuoto. Se koostuu aikuisopintorahasta, opintolainan valtiontakauksesta ja opintotuen asumislisästä. Aikuisopintotukea on tarkistettu useaan otteeseen sen tultua voimaan pysyvänä 1.1.1991. Vuodesta 1997 alkaen tukea maksetaan vain niille, joille aiheutuu opintojen aloittamisesta ansionmenetystä. Aikuisopintotukea voi saada päätoimiseen, vähintään kaksi kuukautta kestäväan sekä yleissivistävään että ammatilliseen koulutukseen.

Etuuden saamisen ehdot

Aikuisopintorahaa voi saada henkilö, joka

- on 30-54-vuotias opintojen alkaessa
- joka ei ole ollut opintoja välittömästi edeltävän viiden vuoden aikana opintotukeen oikeuttavassa koulutuksessa.

Lisäksi edellytetään, että hakija täyttää jonkin seuraavista ehdoista:

- Hänellä on työ- tai virkasuhde, joka on välittömästi ennen opintojen alkua kestänyt vähintään vuoden ja josta hänelle on myönnetty opintovapaata tai muuta palkatonta vapaata.
- Hän on välittömästi ennen opintojensa alkua toiminut itsenäisenä yrittäjänä vähintään vuoden
- Hän on jäänyt työttömäksi enintään 12 kuukautta ennen opintojensa alkamista ja saa työttömyyspäivärahaa. Lisäksi edellytetään, että hän on ennen työttömyyden alkamista ollut vähintään vuoden työ- tai virkasuhteessa tai toiminut yrittäjänä (ei välttämättä ennen työttömyyden alkua)

Opintotukia hallinnoi Kela, josta myös aikuisopintorahaa haetaan.

Etuuden suuruus ja kesto

Aikuisopintoraha on 25 % hakijan opintoja edeltäneestä vakiintuneesta, kuukausittaisesta veronalaisten ansiotulojen määrästä, kuitenkin vähintään 1.540 markkaa ja enintään 2.800 markkaa kuukaudessa.

Aikuisopintoraha on veronalaista tuloa.

Aikuisopintorahaa saava voi lisäksi saada opintotuen asumislisää (kuten muutkin opiskelijat) ja opintolainan valtiontakausta. Aikuisopintorahaa saavalle valtion takauksen määrä on 1.800 markkaa kuukaudessa.

Aikuisopintorahaa saava voi ansaita lukukauden tukikuukausien aikana keskimäärin enintään 2.000 markkaa kuukaudessa. Tulona otetaan huomioon veronalaiset tulot ja toimeentuloon tarkoitettu apuraha, ei kuitenkaan Koulutus- ja erorahaston mahdollisesti myöntämää ammattikoulutusrahaa.

Koulutusta koskevat edellytykset

Aikuisopintotukeen oikeuttavalta koulutukselta edellytetään, että se on julkisen valvonnan alaista tai Kelan päätöksellä tukeen oikeuttavaksi hyväksyttyä. Tuettavat opinnot voivat tapahtua lukiossa, aikuislukiossa, kansanopistossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, ammatillisessa aikuiskoulutuskeskuksessa, ammattikorkeakoulussa ja korkeakoulussa. Myös kesäyliopistossa ja kansalaisopistossa toteutettu päätoiminen ammatillinen täydennysopiskelu oikeuttaa tukeen. Yleisenä edellytyksenä on, että koulutus johtaa tutkintoon tai on ammatillista kelpoisuutta lisäävä kurssi. Harrastusluontoisiin arvosana tai lisäopintoihin esimerkiksi avoimessa korkeakoulussa ei voida myöntää tukea.

Aikuisopintorahaa myönnetään koulutukseen, jonka vähimmäiskesto on kaksi kuukautta yhdenjaksoisesti. Sitä voi saada enintään kahden lukuvuoden tai neljän lukukauden ajalta. Aikaan voi sisältyä eri tutkintoihinkin liittyviä opintoja, jos opintoja harjoitetaan yhdenjaksoisesti. Lisensiaatin tai tohtorin tutkintoa varten tukiaika on enintään 12 kuukautta ja samaa tarkoitusta varten sitä ei saa uudelleen. Kun opintorahakauden päättymisestä on kulunut vähintään viisi vuotta, on hakija oikeutettu uuteen opintorahakauteen.

Aikuisopintorahaa ei myönnetä

- jos opiskelu on työllisyyskoulutusta
- jos opiskelu on työssäoloon rinnastettavaa
- jos opiskeluaikainen toimeentulo on palkalla, eläkkeellä tai muulla tuella turvattu
- jos opiskelija saa osapalkkaa päätoimestaan
- osapäiväisiin opintoihin
- ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneelle toista vastaavaa tutkintoa varten

Etuuden rahoitus

Etuus rahoitetaan kokonaan valtion varoista opetusministeriön momentilta.

2 Vuorotteluvapaa ja vuorottelukorvaus

Vuorottelukorvaus ei ensisijaisesti ole koulutustueksi luotu järjestelmä, vaan sen tavoitteena on mahdollistaa määräaikainen työstä poissaolo pidempään työssä olleelle ja samalla avata työskentelymahdollisuus työttömälle henkilölle.

Laki vuorotteluvapaakokeilusta tuli voimaan 1.1.1996 ja se on voimassa 31.12.2000asti. Itse vuorotteluvapaan voi pitää 31.12.2001 saakka , kunhan sopimus on tehty 21.12.2000 mennessä.

Vuorotteluvapaa on 90-359 kalenteripäivää kestävä vapaajakso, jonka aikana työntekijän palvelussuhde on lepotilassa ja jonka jälkeen työntekijällä on oikeus palata aikaisempaan tai siihen rinnastettavaan työhön. Työntekijälle maksetaan tältä ajalta vuorottelukorvausta. Työnantajan tulee palkata vuorotteluvapaan ajaksi työvoimatoimistossa työttömänä työnhakijana oleva henkilö.

Vuorotteluvapaa koskee työntekijöitä, virkamiehiä ja viranhaltijoita.

Vuorotteluvapaa perustuu vapaaehtoisuuteen. Työnantaja ja työntekijä sopivat vuorotteluvapaasta. Vuorottelusopimus tehdään kirjallisesti ja siinä työnantaja sitoutuu palkkaamaan työvoimatoimistossa työttömänä työnhakijana olevan henkilön.

Vuorotteluvapaa tarjoaa:

- **Työntekijälle** mahdollisuuden pitempiaikaiseen vapaaseen, jonka hän voi käyttää haluamallaan tavalla mm. koulutukseen.
- **Työttömälle** mahdollisuuden määräaikaisen työn kautta ylläpitää ja kehittää taitojaan sekä parantaa mahdollisuuksiaan sijoittua avoimille työmarkkinoille.
- **Työnantajalle** mahdollisuuden saada joustavuutta ja uutta osaamista työyhteisöön.

Etuuden saamisen ehdot

Vuorotteluvapaalle voi jäädä kokoaikainen työntekijä, jonka työaika on yli 75 % alan kokoaikaisen työntekijän työajasta. Lisäksi edellytetään, että työntekijän työssäolo ja palvelussuhde työnantajaan on kestänyt yhdenjaksoisesti vähintään vuoden välittömästi ennen vuorotteluvapaan aloittamista. Tähän vuoden jaksoon voi sisältyä enintään 30 päivää palkatonta poissaoloa. Tällöin työntekijän on tullut olla viimeisen 13 kuukauden aikana työnantajansa työssä vähintään 12 kuukautta. Sairaudesta tai tapaturmasta johtuva poissaolo rinnastetaan työssäoloon.

Vuorotteluvapaan pituus

Vuorotteluvapaan pituus on vähintään yhdenjaksoisesti 90 kalenteripäivää ja yhteensä enintään 359 päivää. Vapaan voi sopia pidettäväksi myös useammassa jaksossa, kunhan kukin jakso täyttää 90 päivän vähimmäispituuden.

Vuorotteluvapaan jaksottamisesta on yleensä sovittava ennalta. Erityisestä syystä siitä voi kuitenkin sopia myöhemminkin, esim. koulutusjärjestelyihin liittyvien syiden vuoksi.

Kokonaan uuden vuorotteluvapaan voi aloittaa aikaisintaan vuoden kuluttua edellisen vuorotteluvapaan päättymisestä.

Vuorotteluvapaan voi keskeyttää vain sopimalla siitä työnantajan kanssa. Vuorotteluvapaa päättyy äitiys-, isyys- tai vanhempainloman alkaessa ja tilanteissa, joissa työntekijä saa erityishoitorahaa tai kotihoidon tuen lisäosaa.

Työttömän palkkaaminen vapaan ajaksi

Vuorotteluvapaan ajaksi työnantajan on palkattava työvoimatoimistossa työttömänä työnhakijana oleva henkilö. Hänen ei silti tarvitse olla työvoimatoimiston osoittama.

Työtön on palkattava kokoaikatyöhön, jossa työaika on vähintään vuorotteluvapaalle jäävän työajan pituinen. Vuorotteluvapaan voi toteuttaa myös niin, että työnantaja siirtää vuorottelun johdosta vapautuvaan kokoaikatyöhön sellaisen osa-aikatyöntekijänsä, joka on kokoaikatyön hakijana työvoimatoimistossa. Vapautuvaan osa-aikatyöhön työnantajan on tällöin palkattava työtön työnhakija. Tässä tapauksessa vuorotteluvapaan ajaksi palkattavien työntekijöiden yhteenlasketun työajan lisäyksen on oltava vähintään yhtä pitkä kuin vuorotteluvapaalle siirtyvän työntekijän säännöllinen työaika.

Työtöntä ei tarvitse palkata samoihin tehtäviin, joita vapaalle siirtyvä on hoitanut.

Vuorotteluvapaan ajaksi palkattavaan työttömään noudatetaan määräaikaista työ- tai virkasuhdetta koskevaa lainsäädäntöä ja työ- ja virkaehtosopimusten määräyksiä. Yksityinen yritys voi myös poikkeuksellisesti saada työllistämistukea määräajaksi tehdyn työsopimuksen perusteella, jos se palkkaa pitkäaikaistyöttömän vuorotteluvapaasijaiseksi.

Jos vuorotteluvapaan ajaksi palkatun työntekijän palvelussuhde päättyy jostakin syystä ennen vapaan loppumista, vuorotteluvapaa jatkuu kuitenkin normaalisti. Työnantajan tulee tällöin palkata viivytyksettä uusi työtön jäljellä olevaksi ajaksi lukuun ottamatta poikkeuksellisia tilanteita, joissa palkkaaminen ei ole jäljellä olevan ajan lyhyiden, työvoiman saatavuuden tms. hyväksyttävän syyn vuoksi mahdollista.

Etuuden suuruus ja kesto

Vuorotteluvapaan ajalta työttömyyskassa tai Kela maksaa vuorottelukorvausta. Korvauksen suuruus on 70 % työttömyyspäivärahasta, johon työntekijällä olisi oikeus työttömäksi jäädessään. Lapsikorotuksia ei oteta huomioon. Jos työntekijä on ollut yli 10 kuukautta työttömyyskassan jäsenenä välittömästi ennen vuorotteluvapaan alkamista, korvaus lasketaan ansiosidonnaisesta päivärahasta ja korvauksen maksaa työttömyyskassa. Muissa tapauksissa korvaus lasketaan peruspäivärahasta ja korvauksen maksaa Kela.

Korvaus on veronalaista tuloa, joten verovuoden muilla tuloilla ja verovähennyksillä on vaikutusta korvauksen nettomäärään.

Korvauksen perusteena oleva työttömyyspäiväraha lasketaan poikkeuksellisesti vuorotteluvapaata edeltävän 52 viikon ajalta ansiotulojen perusteella.

Omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen osallistuva voi saada vuorottelukorvauksen lisäksi osittaista ammattikoulutusrahaa 1 100 mk verottomana koulutuskaukaudelta.

Vuorotteluvapaa-ajan muut työsuhte-edut vapaata käyttävälle

Eläketurva säilyy varmimmin, jos vuorotteluvapaa pidetään yhden kalenterivuoden aikana. Vuorotteluvapaa saattaa heikentää eläketurvaa, jos vapaa sijoittuu kahden eri kalenterivuoden ajalle tai jää selvästi alle vuoden pituiseksi.

Vuosilomaa ei kerry.

Luontaisetujen (esim. autoetu) jatkumisesta voidaan sopia, jolloin ne vaikuttavat vuorottelukorvauksen suuruuteen. Muistakin etuisuuksien määräytymisestä työnantaja ja työntekijä voivat sopia vuorottelusopimuksessa.

Työn tekeminen ja muut tulot vuorotteluvapaan aikana

Työvuorottelun tarkoituksena on tarjota määrääjäksi vapautuva työpaikka työttömälle ja lievittää työttömyyttä. Muun työn tekeminen vuorotteluvapaan aikana on siten ristiriidassa järjestelmän tarkoituksen kanssa. Satunnais- tai sivutöiden tekemistä muulle kuin omalle työnantajalle vapaan aikana ei silti ole kielletty. Kuitenkin vuorottelukorvausta vähentävät vapaan aikana saadut ansiotulot siten, että korvauksen perusteeksi tulee ns. soviteltu päiväraha.

Vuorottelukorvauksen suuruuteen eivät vaikuta mm. perhe-eläkkeet, asumistuki, lapsilisät tai toimeentulotuki.

Vuorottelukorvausta ei makseta ajalta, jona henkilö

- saa vuorottelusopimuksen osapuolena olevalta työnantajaltaan palkkaa. Työnantajan kustantamaa lyhytaikaista koulutusta ei pidetä palkkana, jos etuus ei ole veronalaista tuloa. Lyhytaikaisella koulutuksella tarkoitetaan enintään muutamien viikkojen pituista koulutusta.
- suorittaa varusmies- tai siviilipalvelusta
- suorittaa vapausrangaistusta rangaistuslaitoksessa
- on vähintään kuukauden kestävässä kokoaikatyössä
- harjoittaa päätoimista yritystoimintaa
- saa sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai erityishoitorahaa
- henkilölle on myönnetty lomaa raskauden, synnytyksen tai lapsen hoidon vuoksi.

Opiskelu vuorotteluvapaan aikana

Vuorottelukorvausta saavalla henkilöllä ei ole oikeutta opintotukeen, mutta hän voi saada *osittaista ammattikoulutusrahaa* vuorottelukorvauksen ohella. Sitä voi saada enintään 31.12.2001 saakka, jos vuorotteluvapaasopimus on tehty työnantajan ja työntekijän välillä 31.12.2000 mennessä. Osittainen amra on verotonta.

Osittaista amra voi saada 1 100 markkaa kuukaudessa henkilö, joka on saanut ko. koulutusta koskevan opiskeluoikeuden tai -paikan ensimmäisen kerran 1.1.1996 jälkeen. Koulutusrahaa ei myönnetä, jos opiskelu on alkanut vaikkapa sivutoimisena ennen tätä päivämäärää. Muutoin osittaisen amran saantiedellytykset ovat samat kuin amran (katso ao. kohta edellä).

Koulutusta koskevat edellytykset

Koulutusta koskevat edellytykset ovat samat kuin ammattikoulutusrahassa.

Etuuden rahoitus

Vuorottelukorvaus rahoitetaan kuten työttömyyspäiväraha.

3 Osa-aikalisä

Osa-aikalisä on työllisyysmäärärahoilla toteutettava työnjakomalli, jonka kokeilu alkoi vuonna 1994 ja joka vakinaistettiin vuoden 1997 alusta ehtoja samalla parantaen. Työnantajan tulee palkata osa-aikalisäkauden ajaksi työvoimatoimistossa työttömänä työnhakijana oleva henkilö.

Osa-aikalisä koskee työntekijöitä, virkamiehiä ja viranhaltijoita.

Osa-aikalisä perustuu vapaaehtoisuuteen. Työnantaja ja työntekijä sopivat osa-aikatyöhön siirtymisestä ja työnantaja sitoutuu palkkaamaan työttömän työnhakijan osa-aikatyöhön. Osa-aikatyöhön siirtyvälle on myös taattava työsopimuksessa mahdollisuus palata kokoaikatyöhön osa-aikalisäkauden päättyessä.

Osa-aikalisä tarjoaa:

Osa-aikatyöhön siirtyvälle työntekijälle enemmän vapaa-aikaa esimerkiksi opiskeluun. **Työttömälle** avautuu mahdollisuus ammattitaidon ylläpitämiseen ja uran luomiseen työmarkkinoilla harjoittelumahdollisuuksien ja kontaktien avulla. **Työnantajalle** mahdollisuuden saada työyhteisöön joustavasti ammattitaitoisia uusia työntekijöitä.

Etuuden saamisen ehdot

Työvoimatoimisto voi myöntää (ei ehdoton oikeus) harkintansa ja käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa kokoaikatyöstä vapaaehtoisesti osa-aikatyöhön siirtyvälle työntekijälle ansionvähennyksen korvauksena osa-aikalisää.

Osa-aikalisää voidaan myöntää työntekijälle, jonka kokoaikainen palvelussuhde samaan työnantajaan on ennen osa-aikatyöhön siirtymistä kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään vuoden. Konkreettista työntekoa ei edellytetä, minkä vuoksi esimerkiksi vanhempainvapailta työhön palaava voi saada osa-aikalisää.

Kokoaikaisella työllä tarkoitetaan työtä, jossa työntekijän säännöllisen työajan pituus on vähintään se, mikä asianomaisella alalla työ- tai virkaehtosopimuksin on sovittu tai mikä on tullut alan käytännöksi osa- ja kokoaikatyöntekijän säännöllisen työajan rajaavana tuntimääränä. Sellaisten alojen osalta, joiden työ- tai virkaehtosopimuksissa ei ole työaikaa koskevia vähimmäismääräyksiä, palvelussuhteen keskimääräinen

säännöllinen viikoittainen työaika ei saa alittaa 35 tuntia viikossa. Toisaalta viikoittaisen säännöllisen työajan pituus voi kuitenkin olla aloilla, joilla ei ole työaikaa koskevia sopimusmääräyksiä enintään työaikalain säännösten mukainen.

Myös määräaikainen voi saada osa-aikalisää edellytyksin, että osa-aikalisän hakija on ollut yhtäjaksoisesti yli vuoden määräaikaisessa työssä samaan työnantajaansa ja että sovittu työ jatkuu osa-aikalisäkauden jälkeen.

Osa-aikalisää ei voida myöntää, jos työntekijä osa-aikalisää hakiessaan tekee tuotannollisista tai taloudellisista syistä lyhennettyä työaikaa. Työnantajan on ensisijaisesti tarjottava lisätyötä työnantajan työssä olevalle kokoaikatyöhön pyrkiville osa-aikatyöntekijöille.

Työaika osa-aikalisällä

Osa-aikatyöhön oikeuttavan työajan tulee palkanmaksukautta vastaavana ajanjaksona olla 40-60 % osa-aikatyöhön siirtyneen työntekijän kokoaikaisesta säännöllisestä työajasta. Siten kokoaikatyöstä osa-aikatyöhön siirtyneen työntekijän työajan on tasoituttava palkanmaksukautta vastaavana ajanjaksona, joka käytännössä on enintään kuukauden pituinen.

Lisäksi edellytetään, että osa-aikatyöhön siirtyvän ja osa-aikatyöhön työllistetyn työaika on yhteensä sama kuin kokoaikatyöstä osa-aikatyöhön siirtyneen työaika.

Osa-aikasopimuksessa sovittua työaikaa ei voida muuttaa kuin uudella hakemuksella. Jos esimerkiksi osa-aikatyöhön siirtynyt on tehnyt palkanmaksukautta vastaavana ajanjaksona ensin 50 % kokoaikaisesta säännöllisestä työajastaan ja osa-aikalisän saaja haluaisi muuttaa osa-aikatyön työajan 60 %:ksi, hänen on tehtävä uusi osa-aikalisähakemus, jonka perusteella osa-aikalisän suuruus määritellään uudestaan.

Osa-aikalisäkauden pituus

Osa-aikalisää voidaan maksaa samalle työntekijälle enintään 12 kuukautta. Osa-aikalisäkausi voidaan jaksottaa myös siten, että jaksojen yhteinen pituus on enintään 12 kuukautta. Jaksottamista ei tarvitse hakea yhdellä kertaa.

Koska osa-aikalisällä ei ole tarkoitus tukea siirtymistä pysyväisluontoisesti osa-aikatyöhön, työntekijän on saatuaan osa-aikalisää 12 kuukautta oltava vuosi kokoaikatyössä saman työnantajan palveluksessa ennen kuin hän voi saada osa-aikalisää uudelleen.

Osa-aikalisäkauden keskeyttämisestä on sovittava työnantajan ja osa-aikatyöhön siirtyneen työntekijän välillä. Osa-aikalisää ei voida myöskään maksaa ja se keskeytyy, jos osa-aikatyöhön siirtyneelle maksetaan samalta ajalta

- työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea
- työeläkelakien mukaista vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkettä taikka osa-aikaeläkettä
- maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkettä
- sairausvakuutuslain mukaista äitiys-, isyys-, erityisäitiys tai vanhempain-rahaa
- sairauspäivärahaa tai erityishoitorahaa
- kuntoutusrahalain mukaista kuntoutusrahaa tai avustusta

Työttömän palkkaaminen osa-aikatyöhön

Osa-aikalisän myöntämisen ehtona on, että työnantaja palkkaa osa-aikalisäkauden ajaksi työvoimatoimistossa työttömänä työnhakijana olevan työvoimatoimiston osoittaman henkilön. Työvoimatoimiston harkitessa työttömän osoittamista osa-aikatyöhön tavoitteena on osa-aikatyöllistetyn työmarkkina-almiuksien kehittäminen ja työhön sijoittumisen parantaminen.

Osa-aikalisää ei myönnetä, jos esimerkiksi kaksi työntekijää siirtyy kokoaikatyöstä osa-aikatyöhön ja heidän työtään tekemään palkattaisiin kokopäiväisesti yksi työtön. Sen sijaan osa-aikalisäkauden aikana osa-aikatyöllistettyinä voi olla useampikin henkilö, jos työllistymisjaksot seuraavat toisiaan (esim. 6 + 6 kuukautta).

Työtöntä ei tarvitse palkata samoihin tehtäviin, joita osa-aikalisälle siirtyvä on hoitanut.

Osa-aikalisäkauden ajaksi palkattavaan osa-aikatyöllistettyyn noudatetaan määräaikaista työ- tai virkasuhdetta koskevaa lainsäädäntöä ja työ- ja virkaehtosopimusten määräyksiä. Osa-aikatyöllistetyn palkkauskustannuksiin ei voida myöntää työllistämistukea.

Jos osa-aikatyöllistetyn työsuhde päättyy tai keskeytyy eroamiseen, irtisanomiseen tai työsuhteen purkamiseen, osa-aikalisän maksaminen lopetetaan. Maksaminen lopetetaan viimeistään kahden kuukauden kuluttua siitä, kun osa-aikatyöhön työllistetyn työ päättyi. Osa-aikalisän maksamista ei kuitenkaan lopeteta, jos työnantaja palkkaa kahden kuukauden kuluessa osa-aikatyöllistetyn työn päättymisajankohdasta työvoimatoimiston osoittaman uuden työttömän työnhakijan tai jos työvoimatoimisto ei voi osoittaa osa-aikatyöhön soveltuvaa työllistettävää aikaisemmin työllistetyn tilalle.

Työnantajan on viipymättä ilmoitettava työvoimatoimistolle osa-aikatyöllistetyn palvelussuhteesta tapahtuvista olennaisista muutoksista kuten työn päättymisestä.

Sovitellun päivärahan maksamisen edellytysten täytyessä osa-aikatyöhön työllistetty voi saada osa-aikapalkan lisäksi soviteltua työttömyyspäivärahaa. Jotta osa-aikatyöllistetyn tekemä työ voitaisiin lukea työttömyyspäivärahan maksamisen edellytyksenä olevaan työssäoloehtoon, on osa-aikatyön täytettävä vastaavasti työttömyysturvalaissa säädetyt työaikaan ja palkkaukseen liittyvät ehdot.

Osa-aikalisän suuruus

Osa-aikapalkan lisäksi osa-aikatyöhön siirtyneelle maksetaan osa-aikalisänä 50 % työnantajan ilmoittamasta kokoaikatyön ja osa-aikatyön palkan erotuksesta, kuitenkin enintään normaali työllistämistuki korotettuna 70 %:lla. Käytännössä osa-aikalisä voi olla enintään noin 4.300 markkaa kuukaudessa (21,5 x 118 mk).

Osa-aikalisää määriteltäessä kokoaikatyön palkka lasketaan osa-aikatyötä edeltäneen kokoaikatyön 12 kuukauden palkan keskiarvona. Näin ollen esimerkiksi viimeksi kuluneen vuoden aikana virkavapaalla olleen henkilön kokoaikatyön palkka lasketaan ennen virkavapaalle jäämistä ansaitun 12 kuukauden kokoaikatyön palkan keskiarvona. Kokoaikatyön palkka määritellään aina niiden ansioiden mukaan, joita työntekijä on saanut työnantajalta, jonka palveluksesta hän siirtyy osa-aikatyöhön. Kokoaikatyön palkkatulo lasketaan veron ennakonpidätyksen alaisesta palkasta. Osa-aikalisä on veronlaista tuloa.

Osa-aikalisää ei tarkisteta osa-aikalisäkauden aikana vaikka osa-aikatyöhön siirtyneen henkilön palkanmaksuperusteet muuttuisivat esimerkiksi palkankorotuksen tai ikälisän myöntämisen johdosta.

Muiden tulojen ja korvausten vaikutus osa-aikalisään ja sen vaikutus palvelussuhteiden ehtoihin

Osa-aikalisän tarkoituksena on ansionvähennyksen korvaaminen työntekijälle, joka on siirtynyt tilapäisesti kokoaikatyöstä osa-aikatyöhön ja tarjonnut osa-aikaisen työntekomahdollisuuden työttömälle. Siksi osa-aikalisää ei voida maksaa, jos osa-aikatyöhön siirtyvä saa osa-aikalisä kautena osa-aikapalkan lisäksi muuta palkkaa tai korvausta tekemästään työstä kuten sivutyöpalkka tai yrittäjätulot.

Vuosiloma- tai sairausajanpalkan, lomarahen, yö- tai vuorotyölisien maksaminen osa-aikalisäkauden aikana eivät vaikuta osa-aikalisän markkamäärään ja maksamiseen. Sen sijaan, jos osa-aikalisällä olevan henkilön työaika muuttuu osa-aikalisähakemuksessa ilmoitetusta ja tästä syystä hänen tulonsa muuttuvat, osa-aikalisän suuruus määritellään uudestaan.

Osa-aikatyöhön siirtyvän palvelussuhteen ehdot määräytyvät työlainsäädännön sekä työ- ja virkaehtosopimusten osa-aikatyötä koskevien määräysten mukaan (esim. palkkaus, vuosiloma jne. määräytyvät kuten muillakin osa-aikatyötä tekevilla).

Työeläke karttuu työsuhteesta maksettavan osa-aikatyön palkan perusteella. Osa-aikalisää ei oteta huomioon työeläkettä laskettaessa.

Opiskelu osa-aikalisällä ja koulutusta koskevat edellytykset

Osa-aikalisällä oleva voi opiskella vapaasti omaehtoisessa koulutuksessa.

Koulutusaikaiset tuet (aikuisopintotuet tai ammattikoulutusraha) eivät koske osa-aikatyön ohella opiskelevaa, koska yleisenä edellytyksenä on mm. päätoiminen opiskelu.

Etuuden rahoitus

Etuus rahoitetaan työllisyysmäärärahoista valtion varoin.

4 Koulutus- ja erorahaston ammattikoulutusraha (amra)

Koulutus- ja erorahasto maksaa tietyin edellytyksin työ- tai virkasuhteessa oleville henkilöille ammattikoulutusrahaa (amra) omaehtoista ammatillista koulutusta varten tai suoritettuna ammattitutkinnon perusteella. Rahaston toiminta perustuu lakiin koulutus- ja erorahastosta ja sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamiin sääntöihin. Rahaston päättävävaltaa käyttävät työmarkkinaosapuolet ja sen toimintaa valvoo sosiaali- ja terveysministeriö. Valtion virkamiehille sekä peruskoulun ja lukion opettajille ammattikoulutusrahan myöntää valtiokonttori.

Amraa voidaan myöntää 1.8.1990 ja sen jälkeen alkaneeseen koulutukseen. Amra on voimassa 31.7.2000 asti.

Ammattikoulutusrahan myöntämisen edellytykset

Amran saamisen yleisenä edellytyksenä on, että hakijan työ- tai virkasuhde jatkuu tuettavan koulutuksen aikana. Amran saamiseksi hakijan on oltava päätoimisen opiskelun vuoksi opintovapaalla. Tästä syystä esimerkiksi vanhempainvapaalla tai lomautettuna oleva henkilö ei voi saada amraa. Samoin jos määräaikainen työ päättyy koulutuksen aikana, hakija voi saada amraa vain työ- tai virkasuhteen keston ajalta.

Hakija ei kuitenkaan menetä oikeuttaan amraan, jos hänen työsuhteensa irtisanotaan koulutuksen alkamisen jälkeen hänestä itsestään riippumattomista syistä. Tällaisia syitä ovat taloudelliset ja tuotannolliset syyt sekä lain vastaiset irtisanomiset henkilösyistä.

Amran saamiseksi hakijan on täytettävä edellä esitetyn lisäksi seuraavat edellytykset:

- Henkilö on 30-60 -vuotias ennen koulutuksen alkamista
- Henkilön nykyinen palvelussuhde on kestänyt vähintään vuoden ja hän on ollut yhteensä vähintään viisi vuotta päätoimisissa työ- tai virkasuhteissa suomalaisen työnantajan palveluksessa. Työsuhte on päätoiminen, jos työaika on keskimäärin vähintään 16 tuntia viikossa. LEL- ja MEL- aloilla on omat laskentasäännöt. Vanhempainvapaalla oloaika pidentää vuoden määräaikaa vastaavasti.
- Henkilö ei saa työnantajaltaan palkkaa tai palkan sijaan tulevaa etuutta koulutuksen ajalta eikä toimi yrittäjätyössä
- Henkilö ei saa työvoimapoliittista aikuiskoulutustukea
- Henkilö on saanut koulutusta koskevan opiskelupaikan tai -paikan ensimmäisen kerran 1.8.1990 jälkeen.

Amraa voi myös saada, vaikka hakija saa koulutusaikana opintotukilain mukaista aikuisopintorahaa. Amraa ei myönnetä hakijalle, joka saa sivu- tai satunnaistuloja, apurahaa tai muuta kuin edellä tarkoitettua koulutuksen johdosta suoritettavaa etuutta keskimäärin enemmän kuin 2.000 markkaa. Amraa ei myöskään voi saada, jos henkilö saa sairausvakuutuksen päivärahaa tai oman työnsä perusteella eläkettä.

Ammattikoulutusrahan suuruus

Amra on 1.400 markkaa kuukaudessa, jos siihen sisältyy vähintään 14 koulutuspäivää. Sitä voi saada enintään 18 kuukaudesta 24 kuukauden aikana. Amra on saajalleen verotonta.

Koulutusta koskevat edellytykset

Amraa myönnetään omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen, joka on päätoimista ja kokoaikaista sekä kestää vähintään kuukauden. Koulutusta koskevat edellytykset ovat tiukemmat kuin opintotuissa.

Koulutusta pidetään kokoaikaisena ja päätoimisena, jos opetusohjelman mukainen tuntimäärä on keskimäärin 25 tuntia viikossa ja lähiopetusta on koulutusohjelmassa vähintään 25 %. Päätoiminen opiskelu edellyttää vuorotteluvapaalla olemista koko tuettavan koulutuksen ajan. Opiskelua ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa pidetään päätoimisena, jos opintojen laajuus on vähintään 2,5 opintoviikkoa kuukaudessa.

Jotta koulutus olisi tuettavaa, on sille asetettu seuraavia vaatimuksia:

- ammatillinen koulutus julkisen viranomaisen valvomassa ammatillisessa oppilaitoksessa, aikuiskoulutuskeskuksessa ja kansanopistojen ammatillisilla linjoilla
- tutkintoon johtava opiskelu ammattikorkeakouluissa ja yliopistossa sekä yliopiston täydennyskoulutuskeskuksessa suoritettava ammatillinen lisäkoulutus.

Tuettavaa koulutusta ei ole yleissivistävä (esim. peruskoulu tai lukio) tai harrastusluonteinen koulutus.

Etuuden rahoitus

Koulutus- ja erorahaston toiminta rahoitetaan työnantajilta perittävin maksuin. Tapaturmavakuutusvelvolliset työnantajat maksavat tämän maksun työttömyysvakuutusmaksuun sisältyvänä määräprosenttina maksetuista palkoista. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa vuosittain maksuprosentin suuruuden. Esimerkiksi vuonna 1997 maksu oli 0,075 % ja vuonna 1999 se on 0,04 %.

5 Työvoimakoulutuksen ajalta maksettavat tuet

Työvoimakoulutuksen tavoitteena on parantaa työvoiman ammatillisia valmiuksia, edistää työttömän työllistymistä ja vähentää työttömäksi joutumisen uhkaa. Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen ajalta maksettavat taloudelliset etuudet ovat koulutustuki tai työmarkkinatuki ja ylläpito- ja majoituskorvaus.

Etuuden saamisen ehdot

Koulutustukea voidaan myöntää työvoimakoulutuksen aikaisen toimeentulon turvaamiseksi 17 vuotta täyttäneelle opiskelijalle. koulutustuen saamisen edellytyksenä on, että opiskelija on työttömäksi jäädessään tai koulutuksen aloittaessaan täyttänyt työttömyysturvan työssäoloehdon, eli hän on ollut palkkatyössä vähintään 43 viikkoa työttömyyttä edeltävän 24 kuukauden aikana. (palkansaajan työssäoloehto). Työajan on pitänyt olla vähintään 18 tuntia viikkoa kohti ja palkan työehtosopimuksen mukainen. Yrittäjän työssäoloehto täyttyy kun hän on toiminut yrittäjänä vähintään kaksi vuotta työttömyyttä edeltäneen neljän vuoden aikana **ja** yritystoiminta on ollut riittävän laajaa yrittäjän YEL- tai MYEL- vakuutuksen minimityötulon ylittäväksi.

Työmarkkinatukeen työvoimakoulutuksen aikana henkilö on oikeutettu silloin, kun hän ei täytä työssäoloehto tai työttömyysturvan enimmäiskesto (500 päivää) on täyttynyt.

Koulutustuen suuruus

Koulutustuki muodostuu vastaavasti kuin työttömyyspäiväraha perusosasta, lapsikorotuksista ja työttömyyskassojen jäsenille maksettavasta ansio-osasta tai työmarkkinatuesta. Ansio-osan saamisen ehtona on että opiskelija on työtön tai kokonaan lomautettu tai työttömyysuhan alainen.

Koulutustuen perusmäärä vuonna 1999 on 121 markkaa päivältä. Lapsikorotukset maksetaan alle 18-vuotiaista lapsista ja ovat yhdestä lapsesta 24 markkaa, kahdesta 35 markkaa ja kolmesta tai useammasta yhteensä 45 markkaa päivältä. Päivärahaa maksetaan viideltä päivältä viikossa.

Ansio-osa on 42 prosenttia päivärahan perusteena olevan päiväpalkan ja perusosan erotuksesta. Jos kuukausipalkka ylittää 10 890 markkaa, ansio-osa ylittävistä osasta on 20 %. Ansiopäiväraha lapsikorotuksineen voi olla yhteensä enintään 90 % päiväpalkasta. Se on kuitenkin aina vähintään perusosa lapsikorotuksineen. Päiväpalkka on kuukausipalkka vähennettynä 5 prosentilla ja ajettuna 21,5:llä.

Työmarkkinatuen määrä on 121 markkaa päivässä. Lapsikorotukset ovat yhdestä lapsesta 9,60 mk, kahdesta 14 mk ja kolmesta tai useammasta yhteensä 18 mk.

Täyttä koulutustukea saavalle voidaan lisäksi maksaa ylläpitokorvausta koulutusaikaisista matka- ja muista ylläpitokustannuksista sekä majoituskorvausta majoituskustannuksista. Vuonna 1999 ylläpitokorvaus ja majoituskorvaus ovat kumpikin 30 markkaa päivältä.

Muut etuudet, palkkatulo ja koulutustuki

Muut koulutusaikana saatavat sosiaali-etuudet, palkka ja muu työtulo vähentävät koulutustukea. Täydestä tuesta vähennetään 80 % siitä tulon osasta, joka ylittää 750 mk kuukaudessa tai 698 markkaa neljän viikon sovittelujakson aikana. Niitä sosiaali-etuuksia, joita ei vähennetä työttömyyspäivärahasta, ei vähennetä myöskään koulutustuesta.

Palkan lisäksi koulutustukea vähentävät myös irtisanomisajan palkkaa vastaavat korvaukset ja muut työnantajan maksamat taloudelliset etuudet.

Koulutusta koskevat edellytykset

Tarjottavan koulutuksen ratkaisevat työvoimatoimistot. Työvoimaviranomaiset voivat hankkia koulutusta ammatillisilta aikuiskoulutuskeskuksilta, muilta ammatillisilta oppilaitoksilta ja korkeakouluilta sekä muilta koulutuksen järjestäjiltä. Yleissivistävää koulutusta tuetaan vain, jos sen puuttuminen estää työllistymistä tai osallistumista ammatilliseen koulutukseen. Lukio-opinnot ja korkeakoulututkinnot eivät kuulu työvoimakoulutuksen piiriin.

Koulutukseen haetaan aina työvoimatoimiston kautta.

6 Erorahan aikuiskoulutussisä

Koulutus- ja erorahaston maksamalla aikuiskoulutussisällä tuetaan kokopäiväistä, ammattipätevyyttä lisäävää koulutusta. Aikuiskoulutussisä voidaan myöntää myös tutkintotavoitteiseen opiskeluun ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa.

Aikuiskoulutussisäjärjestelmä on voimassa 31.7.1999 saakka.

Etuuden saamisen ehdot

Aikuiskoulutussisän saa 30 vuotta täyttänyt, työpaikkansa menettänyt työntekijä, jos työnantaja on taloudellisista tai tuotannollisista syistä joutunut supistamaan työvoimaansa tai lopettanut toimintansa. Lisäksi edellytetään, että henkilö on saanut työstään pääasiallisen toimeentulonsa ja ollut saman työnantajan palveluksessa yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan ennen työpaikan menettämistä. Koulutuksen tulee alkaa kahden vuoden kuluessa työsuhteen päättymisestä, ja sen tulee olla tarpeen työllistymismahdollisuuksien lisäämiseksi.

Myös toistaiseksi lomautetulla henkilöllä on oikeus aikuiskoulutussisään. edellytyksenä on että koulutus alkaa lomautuksen kestäessä.

Aikuiskoulutussisän hakemuksia saa työvoimatoimistoista. Aikuiskoulutussisän maksaa koulutus- ja erorahasto. Valtion virkamiesten sekä peruskoulun ja lukion opettajien aikuiskoulutussisähakemukset käsittelee Valtiokonttori.

Aikuiskoulutussisän määrä

Aikuiskoulutussisä vuonna 1999 on 1100 mk kuukaudessa. Sitä maksetaan enintään 18 koulutuskaukaudelta 24 kuukauden aikana. Aikuiskoulutussisä maksetaan opintotukilain mukaisen opintotuen tai työvoimakoulutuksen koulutustuen lisäksi. Muun kuin opintotuen tai työvoimakoulutuksen koulutustuen määrä ei saa ylittää 2000 markkaa kuukaudessa.

Aikuiskoulutussisä on verovapaata tuloa.

Koulutusta koskevat edellytykset

Koulutuksen tulee olla kokopäiväistä ja kestää vähintään kuukauden. Koulutuksen tulee ylläpitää tai lisätä ammattipätevyyttä sekä parantaa saajan työllistymismahdollisuuksia.

Etuuden rahoitus

Etuus rahoitetaan työnantajilta työttömyysvakuutusmaksun yhteydessä perittävällä maksulla, jonka suuruus vuonna 1999 on 0,04 % palkoista.

7 Työttömän koulutuspäiväraha

Laki työttömien omaehtoisen koulutuksen tuesta tuli voimaan 1.1.1998. Sen mukaan pitkän työhistorian omaavat, työttömäksi jääneet henkilöt saavat oikeuden työttömyysturvan tasoiseen tukeen omaehtoisen, ammatillisia valmiuksia edistävän koulutuksen ajalta. Menettely koskee opiskelua, joka alkaa 1.8.1998 tai sen jälkeen. Koulutusajalta maksetaan *koulutuspäivärahaa*. Se on ansiopäivärahan, peruspäivärahan tai työmarkkinatuen suuruinen riippuen siitä, mihin etuuteen koulutuksessa oleva olisi oikeutettu työttömänä ollessaan.

Etuuden saamisen ehdot

Koulutuspäivärahaa voidaan myöntää henkilölle, joka on työskennellyt työmarkkinoilla yhteensä vähintään kymmenen vuoden ajan koulutuksen aloittamista edeltävän 15 vuoden aikana. Lisäksi henkilön on pitänyt olla välittömästi koulutuksen alkua edeltävän 12 kuukauden aikana työttömänä vähintään 4 kuukautta ja saada työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea yhteensä vähintään 86 päivältä.

Tuen myöntää ja maksaa työttömyyskassa (ansiopäivärahan saaja) tai Kansaneläkelaitos (peruspäivärahan tai työmarkkinatuen saaja).

Koulutuspäivärahan suuruus ja kesto

Koulutuspäiväraha on samansuuruinen kuin se ansiopäiväraha, peruspäiväraha tai työmarkkinatuki, johon henkilö työttömänä ollessaan olisi oikeutettu. Koulutuspäivärahaa maksetaan enintään 500 päivältä. Yhdessä työttömyyspäivärahan kanssa kesto voi olla enintään 586 päivää. Koulutuspäivärahat luetaan työttömyyspäivärahan enimmäiskeston.

Vuoden 1998 aikana aloittaneelle ansiopäivärahaa saaneelle voidaan maksaa ansioturvan tasoista koulutuspäivärahaa lisää 100 päivältä.

Koulutusta koskevat edellytykset

Koulutuksen tulee olla omaehtoista ja ammatillisia valmiuksia edistävää. Lisäksi koulutuksen tulee olla päätoimista ja julkisen valvonnan alaisessa oppilaitoksessa järjestettävää. Koulutuksen tulee olla vähintään 20 opintoviikon laajuista.

Ammatillisia valmiuksia edistävällä koulutuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä ammatillista peruskoulutusta. Myös korkeakoulututkinnon loppuun suorittaminen on mahdollista, mikäli tutkinto on jäänyt kesken ennen työttömyyttä. Myös lääninhallitusten hankkima ammatillinen lisäkoulutus sekä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa järjestetyt erikoistumisopinnot kuuluvat tuen piiriin.

Yleissivistävät opinnot ovat mahdollisia silloin, kun niiden puute on esteenä henkilön työllistymiselle tai ammatilliseen lisäkoulutukseen hakeutumiselle.

Etuuden rahoitus

Etuus rahoitetaan kuten vastaava työttömyyspäiväraha

8 Ammatillisen kuntoutuksen tuet

Työsuhteen voimassa ollessa voidaan myös sellaiselle työntekijälle, jonka työkyky ja ansiomahdollisuudet ovat olennaisesti heikentyneet sairauden tai vamman takia, myöntää koulutusta kuntoutuksena. Koulutuksellisia kuntoutusetuuksia voi saada pääasiassa ammatilliseen koulutukseen. Yleissivistävään koulutukseen tukea myönnetään vain, jos se on välttämätön edellytys koulutuksen jatkamiselle. Kuntoutusraha on yleensä silloin työeläke 10 %:lla korotettuna (tällaisten kuntoutusetuuksien suuruus on ollut runsaat 5.000 markkaa kuukaudessa). Koulutusta saa vuosittain runsaat 5000 henkilöä. Heistä ei kuitenkaan ole käytettävissä tietoa siitä, kuinka moni on ollut ennen koulutuksen alkamista toisen palveluksessa työssä.

Kuntoutuksena voi saada koulutusta myös kansaneläkelaitoksen päätöksellä. Tällöin henkilölle maksetaan kuntoutusrahana työttömyyspäivärahan tai sairauspäivärahan suuruista tukea 10 prosentilla korotettuna. Tulottomalla henkilöllä kuntoutusraha on 60 mk päivässä (1500 mk/kk), ammatillisessa koulutuksessa olevilla huoltovelvollisilla ja itsenäisesti asuvilla kuitenkin opintorahan suuruinen..

Koulutusta koskevat edellytykset

Kuntoutustukea voi saada sekä yleissivistäviin että ammatillisiin opintoihin ja myös korkeakouluopintoihin. Yleissivistävän koulutukseen etuudet voivat tulla kysymykseen vain silloin, kun koulutus on välttämättömänä edellytyksenä jatko-opintoihin pääsemiseksi.

9 Maatalousyrittäjien opintoraha

Maatalousyrittäjien opintorahaa voi saada 18-60-vuotias maatalousyrittäjä tai yrityksessä toimiva perheen jäsen. Henkilöltä edellytetään, että hän on MYEL-vakuutettu tai osaeläkkeen perusteella vapautettu vakuuttamisvelvollisuudesta.

Etuuden suuruus

Opintoraha on 150 markkaa opiskelupäivältä (vähintään kuuden tunnin päivä) tai 200 markkaa päivältä, jos opiskelija joutuu yöpymään opiskelun takia vieraalla paikkakunnalla tai päivittäinen matka on yli 51 km. Etuutta voidaan maksaa vuodessa enintään 10 000 markkaa. Vuotuinen enimmäismäärä rajoittaa opintorahan saamista siten, että yhtäjaksoisiin opintoihin opintorahaa voi saada päivärahan suuruudesta riippuen enintään 2,5-3 kuukauden ajan.

Opintorahaa voidaan myöntää ammatilliseen koulutukseen jonka kesto on vähintään 5 koulutuspäivää mutta alle kahdeksan kuukautta. Monimuoto-opetuksessa kesto lasketaan lähiopetuspäivien lukumäärän mukaan.

Koulutusta koskevat edellytykset

Opintorahaa voidaan myöntää ammatilliseen koulutukseen. Tukea ei voi saada yleissivistäviin opintoihin, korkeakoulun perustutkintoihin, tieteellisiin jatko-opintoihin eikä opintoihin, joita tuetaan muun lain nojalla.

10 Oppisopimuskoulutus

Työnantajan ja opiskelijan välillä solmitun oppisopimuksen perusteella voi kouluttautua ammattiin ja saada koulutusmuotoon liittyvät edut. Oppisopimuskoulutukseen pääsemiseksi edellytetään vähintään 15 vuoden ikää. Oppisopimus edellyttää voimassa olevaa työsuhdetta.

Etuuden suuruus

Oppisopimuskoulutuksessa voi saada työehtosopimuksen mukaisen palkan. Opetus on maksuton. Lisäksi opiskelija saa tietopuolisen opiskelun ajalta kurssipäivärahaa 75 mk/pv ja matkakustannusten korvauksen ja majoituskorvauksen 28 mk/pv, jos opetus tapahtuu opiskelijan koti- tai oppisopimuspaikkakunnan ulkopuolella.

Teoriajakson aikana voi saada työehtosopimuksen mukaisen palkan lisäksi tukea, jonka suuruus peruskoulutuksessa olevalle on 1310 mk ja lisäkoulutuksessa olevalle 267 mk/kk.

Työnantaja saa oppisopimussuhteesta koulutuskorvausta. Jos opiskelija on työtön saa työnantaja työllistämistukea (2500-4500 mk/kk)

Koulutusta koskevat edellytykset

Oppisopimuksessa voi kouluttautua samoihin ammatillisiin perustutkintoihin kuin mitä on tarjolla ammatillisissa oppilaitoksissa lukuun ottamatta sosiaali- ja terveysalan opistoasteen tutkintoja. Osana oppisopimuskoulutusta voidaan suorittaa myös ammattitutkintolain mukaisia ammatillisia perustutkintoja sekä ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Järjestelmän piiriin kuuluu myös mahdollisuus kouluttautua erillisiin oppisopimusammatteihin, joihin johtavaa koulutusta ei ole tarjolla oppilaitoksissa.

LIITE 2

Tilastotietoja työttömien omaehtoisen ammatillisen koulutuksen toimeentuloturvasta käytöstä*Pitkäaikaistyöttömän omaehtoisen koulutuksen tuki*

Pitkäaikaistyöttömälle avattiin mahdollisuus osallistua omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen työttömyysturvan tai työmarkkinatuen tasoisella tuella syksyllä 1997. Ohjelman tavoitteena oli antaa pitkään työelämässä olleille mahdollisuus saada parempaa turvaa akuisopiskeluun ja siten mahdollistaa opiskeluun lähteminen työttömyyspäivärahan tai työmarkkinatuen saamisen vaihtoehtona.

Pitkäaikaistyöttömien erillisohjelma koski ajanjaksoa 1.8.1997-31.7.1998. Tukea voitiin maksaa enintään kaksi vuotta, kuitenkin enintään 31.12.1999 saakka, jos opiskelu oli alkanut ohjelman voimassaoloaikana. Tuen maksatukseen varattiin valtion talousarvioon 300 miljoonaa markkaa.

Edellytykset

Tuen saamisen edellytyksenä oli, että hakija koulutuksen aloittaessaan oli työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa. Lisäksi edellytettiin, että henkilö oli viimeisten 24 kuukauden aikana ollut yhteensä 12 kuukautta työttömänä työnhakijana sekä työskennellyt työmarkkinoilla yhteensä vähintään 12 vuoden ajan viimeksi kuluneen 18 vuoden aikana.

Koulutuksen vaatimukset

Koulutuksen tuli olla omaehtoista ja ammatillisia valmiuksia edistävää. Lisäksi koulutuksen tuli olla päätoimista ja julkisen valvonnan alaisessa oppilaitoksessa järjestettävää. Koulutuksen tuli olla vähintään 20 opintoviikon laajuista.

Koulutuksen tuli olla pääosin tutkintotavoitteista eli ammatilliseen perustutkintoon, opistoasteen tutkintoon tai ammattikorkeakoulu-tutkintoon johtavaa. Myös korkea-koulututkinnon loppuun suorittaminen oli mahdollista, mikäli tutkinto oli jäänyt kesken ennen työttömyyttä.

Myös lääninhallitusten hankkima ammatillinen lisäkoulutus sekä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa järjestetyt erikoistumisopinnot kuuluivat tuen piiriin.

Yleissivistävät opinnot olivat mahdollisia silloin, kun niiden puute oli esteenä henkilön työllistymiselle tai ammatilliseen lisäkoulutukseen hakeutumiselle.

Toteutumatietoja

Koulutuksen aloitti kaikkiaan 1054 henkilöä. Näistä suurin osa (68%) oli 40-49-vuotiaita. Yli 50-vuotiaita oli 22 %. Enemmistä aloittaneista oli naisia (62%). Työvoima ja elinkeinokeskuksiin jakautuminen oli melko tasaista.

Ammattitaustaltaan koulutuksen aloittaneista yli puolet oli toimihenkilöitä. Koulutustaustaltaan suurimman ryhmän muodostivat alemman- tai ylemmän keskiasteen koulutuksen suorittaneet (56%) ja alimman korkea-asteen tai korkeakoulututkinnon suorittaneita oli 15%.

Valituista koulutusaloista suurin oli terveydenhuolto- ja sosiaaliala (noin neljännes opiskelijoista) ja seuraavaksi yleisin hallinto- tai toimistotyö. Sukupuolen mukaan valinnat olivat perinteisiä.

Yhdenjaksoisesti yli vuoden työttömänä oli ollut 25 % ja kaikkiaan yli puoli vuotta yhdenjaksoisesti työttömänä oli ollut lähes puolet.

Pääosa (88%) tuen saajista oli työttömyyskassojen jäseniä. Tuen suuruus oli keskimäärin 261 mk/pv.

Aikana 1.8.1997-31.12.1998 tukea maksettiin vajaa 47 miljoonaa markkaa. Kaikkiaan koulutukseen määrärahoista tukipäätöksissä sitoutui yhteensä noin 108 miljoonaa markkaa. Pääosa koulutuksesta on siis ollut kohtuullisen pitkäkestoista.

Työttömän koulutuspäiväraha

Työttömän koulutuksen toimeentuloturva omaehtoiseen koulutukseen on myönnetty 1.8.1998 alkaen koulutuspäivärahana. Tuen käyttöä seuraamaan on asetettu seurantaryhmä.

Tuen edellytyksenä on 10 työvuotta viimeisten 15 vuoden aikana sekä se, että hakija on koulutuksen aloittaessaa työtön ja on ollut työtön yhteensä vähintään neljältä kuukaudelta viimeisen 12 kuukauden aikana.

Tuen käyttö ei ole ollut odotusten mukaista. Itse käyttö on kuitenkin, samoin kuin pitkäaikaistyöttömien koulutustuen käyttö, vastannut asetettuja tavoitteita sisällöllisesti.

Ensimmäisen tilastoseurannan mukaan tukea on käytetty seuraavasti:

Ajanjaksona 1.8.1998-31.12.1998 koulutuksen aloitti kaikkiaan 1056 henkeä. Käyttö jakautuu suhteellisesti melko tasaisesti Työvoima- ja elinkeinokeskusten kesken.

Aloittaneista alle 40-vuotiaita on noin 40%, 40-49-vuotiaita noin 50% ja yli 50-vuotiaita noin 10%. Aloittaneista enemmistö on naisia (69%). Ammattitautaltaan enemmistö on toimihenkilöitä, toiseksi suurin ryhmä on tekninen ja luonnontieteellinen työ ja kolmanneksi suurin ryhmä terveydenhuolto- ja sosiaaliala.

Koulutustaustaltaan enemmistö on alemman tai ylemmän keskiasteen koulutuksen suorittaneet (62%). Viimeisimmän yhdenjaksoisen työttömyyden kesto oli 44 %:lla neljä kuukaudesta vuoteen. Yli vuoden työttömänä oli ollut noin 31% ja yli kaksi vuotta työttömänä vajaa 11%.

Tilausosoite:
Valtioneuvoston kanslia
Snellmaninkatu 1
00170 Helsinki

Lisätietoja: Carin Lindqvist-Virtanen, puh. (09) 160 3919